

Mustafa Jahić

MEDŽMUA BAJRAMA I MEHMEDA KALABE IZ SARAJEVA

Među većim brojem značajnih rukopisa orijentalne zbirke Istorijskog arhiva Sarajevo nalazi se medžmua (zbirka) koja nam se čini posebno važnom, te je ovom prilikom želimo predstaviti. Rukopis predstavlja zbirku više različitih vrsta pjesama, pojedinačnih stihova, kraćih zabilješki te nekoliko kraćih rasprava, uglavnom, iz astrologije na turskom jeziku. Ova nam se medžmua čini posebno važnom zato što se u njoj, između ostalog, nalazi poezija nekih bosanskih autora o kojima malo, ili ništa ne znamo.¹

O medžmuama općenito, njihovom značaju za proučavanje bosansko-hercegovačke kulturne baštine, formalnim osobinama, raznovrsnosti sadržaja i drugim njihovim osobenostima, u našoj literaturi pisano je dosta, tako da o fenomenu medžmue u tom smislu ovdje nećemo posebno govoriti. Reći ćemo samo da medžmua koju ovom prilikom želimo predstaviti, u formalnom pogledu, spada u tzv. medžmue *sefine* (džonke), odnosno rukopise u obliku notesa, s hrbatom na kraćoj strani.² Medžmua je registrirana pod brojem R

---

1 O medžmuama rukopisa orijentalne zbirke Istorijskog arhiva, uopće, i nekoliko posebno značajnih medžmua pisao je Rašid Hajdarović. Vidi: "Rukopisne medžmue", *Glasnik arhivâ i Društva arhivskih radnika Bosne i Hercegovine*, Godina X-XI, Knjiga X-XI, Sarajevo, 1970-71, str. 311 - 320; "Medžmua Mulla Mustafe Firakija", *Prilozi za orijentalnu filologiju (POF)*, br. XXII-XXIII/1972-73, Sarajevo, 1976, str. 301 - 314; "Dvije medžmue iz prve polovine XIX stoljeća", *Prilozi za orijentalnu filologiju (POF)*, br. XXVI/1976, Sarajevo, 1978., str. 183-198; "Medžmua Sarajlije Ahmeda Bosanca", *Prilozi za orijentalnu filologiju (POF)*, br. 28-29/1978-9, Sarajevo, 1980., str. 187- 213. O nekim medžmuama u drugim zbirkama orijentalnih rukopisa, kao i fenomenu medžmue, uopće, pisali su: Salih Trako, "Medžmua pjesnika Šakira", *Anali Gazi Husrev-begove biblioteke*, Knjiga II - III, Sarajevo, 1974., str. 109 - 123; Salih Trako i Lejla Gazić, "Dvije mostarske medžmue", *Prilozi za orijentalnu filologiju (POF)*, br. 38/1988, Sarajevo, 1989., str. 97 - 124; Hamdi Hasan, "Dosadašnja proučavanja turskih medžmua i njihovo značenje za proučavanje naše istorije i istorije turske narodne književnosti kod nas i uopće"; *Prilozi za orijentalnu filologiju (POF)*, br. 39/1989., Sarajevo, 1990., str. 183 - 191; Muhamed Ždralović, "Donjovakufska medžmua", *Prilozi za orijentalnu filologiju (POF)*, br. 55/2005, Sarajevo, 2006., str. 147 - 176 i dr.

2 Vidi: Muhamed Ždralović, "Donjovakufska medžmua", *Prilozi za orijentalnu filologiju (POF)*, br. 55/2005, Sarajevo, 2006., str. 147.

301, broji 101 list, ima dimenzije 220 x 110 mm, različite dimenzije teksta i različit broj redaka na jednoj stranici. Papir je tamnobijel, srednje debljine i glat. Povez je kožni a pismo arapski *nashī* i *ta'liq*. Otkupljena je za Istorijski arhiv od Bakšića Hasana iz Sarajeva.

Medžmua je nastala sredinom devetnaestog stoljeća a najvećim dijelom prepisali su je Bajram Salih Kalaba (Bayrām Šālih b. ḥāfiẓ Meḥmed Ḥusām b. Murād 'Ālamdār b. Ḥusayn Qalāba) i njegov sin Mehmed Nuri Kalaba (Meḥmed Nūrī Qalāba). Prema podacima koji se navode u ovoj medžmui, Bajram Salih Kalaba rođen je 1248/1832-34. godine a umro 1303/1885-86 ili 1301/1883-84. godine. Imao je dva sina: Mehmeda Nuriju, koji je rođen 7. ramađāna 1274/20. aprila 1858. godine a umro 1332/4. aprila 1914. godine, u svojoj 58. godini, i Mustafu Hilmiju (Mušṭafā Ḥilmī), koji je rođen 15. rabī' al-āḥira 1280/28. septembra 1863. godine ili 1276/1859. godine.

Bajram Salih Kalaba je 1286/1869. godine napisao pjesmu na turskom jeziku koju je posvetio sinovima Mehmedu Šukriji (Meḥmed Šukrī) i Mustafi Hilmiji u povodu smrti njihove majke Nurije-hanum, kćerke Fatime i Osmana Spahića (Nūriya-ḥānum bint Fāṭima wa bint 'Uṭmān Spāhī), koja je umrla 1286/1869. godine. Pošto se u svim drugim bilješkama kao sin Bajrama Saliha navodi Mehmed Nuri, pretpostavljamo da se imena Mehmed Šukri i Mehmed Nuri odnose na istu osobu.³

O Mehmedu Nuriji nalazimo podatke u još dva rukopisa orijentalne zbirke Istorijskog arhiva. Tako se u rukopisu R 299/1 na fol. 1a nalazi bilješka u kojoj se navodi da je Meḥmed Nūrī b. Bayrām Šālih b. Meḥmed Ḥusām b. Murād 'Ālamdār b. Ḥusayn Qalāba (Kalaba) postao vlasnik ovoga rukopisa 1300/1882-83. godine. U drugome rukopisu, R 298, na fol. 1a nalazi se bilješka iz koje saznajemo da je Meḥmed Nūrī b. Šālih Bayrām Qalāba stanovao u Sarajevu u Hadži Isa mahali i da je u posjed ovoga rukopisa došao u mjesecu ramađānu 1314/februar 1897. godine. Meḥmed Nūrī b. Bayrām Qalāba (Kalaba) došao je 1300/1882-83. godine u posjed i rukopisa koji se nalazio u Orijentalnom institutu u Sarajevu, br. 865⁴ i drugog rukopisa 1311/1893-94. godine, koji se, također, nalazio u Orijentalnom institutu,

3 U *Glasniku Zemaljskog muzeja u Bosni i Hercegovini* (Knjiga II, Godina II, Sarajevo, april - juni 1890., str. 143 - 148) nalazi se rad pod naslovom "Hadži Sinanova tekija", koji je napisao Mehmed-efendija Kalabić. Vjerovatno se radi o spomeutom Mehmedu Nuriji Kalabi, sinu Bajrama Saliha Kalabe.

4 Salih Trako i Lejla Gazić, *Katalog rukopisa Orijentalnog instituta u Sarajevu*. Posebna izdanja XX. Sarajevo, 1997., 492, str. 249.

br. 2392. U bilješci o vlasništvu ovoga rukopisa navodi se još i da je stanovao u mahali Hadži Isa u Sarajevu.⁵

Bajram Salih Kalaba i sin mu Mehmed Nuri Kalaba prepisali su veći dio ove medžmue. Drugi sin Bajrama Saliha, Mustafa Hilmi, prepisao je samo jednu pjesmu iz čijeg se prepisa može zaključiti da, za razliku od starijeg mu brata Mehmeda Nurija, nije bio posebno pismen, vjerovatno ni naročito obrazovan. S obzirom na to da je Mehmed Nuri, kao što ćemo vidjeti, prepisivao uglavnom pjesme prožete alevijsko-bektašijskim vjerom i učenjem⁶, moglo bi se pretpostaviti da je, možda, bio pristalica ovoga učenja. Ovakvu pretpostavku podupire i činjenica da se na više mjesta u ovome rukopisu potpisuje kao *bende-i āl-i ābā Meḥmed Nūrī Qalāba* (بندۀ آل عبا محمد نوري قلابه) "sluga porodice ogrtača Mehmed Nuri Kalaba", čime kao da želi istaći da je pristalica učenja *ahl- al-bayta*, odnosno neke vrste šiiskog učenja.⁷

Sadržaj medžmue

Na fol. 1a nalazi se dvanaest stihova na turskom jeziku iz pjesme قصيدة جفريه (*Qaṣīde-i Ğifriyya*), koja se nalazi u ovome rukopisu na fol. 69b - 73a.

Na fol. 1b - 7a nalazi se više pjesama na turskom jeziku, bez naslova. U svim pjesmama, osim dvije, u posljednjem ili pretposljednem stihu kao autor navodi se Meḥmed (Muḥammad) Sa'īd ili samo Meḥmed, odnosno Sa'īd. S obzirom na to da se u dvije pjesme spominju Sarajevo i Bosna, vjerovatno je da je autor bosanskog porijekla. Budući da nam je od bosanskih autora s istim imenom koji su pisali poeziju na turskom jeziku poznat samo Mehmed Seid Hajrić (Meḥmed Sa'īd Ḥayrī-zāde), poznat i kao Homarija (Ḥūmārī-zāde), moglo bi se pretpostaviti da je upravo on autor ovih pjesama, pogotovu što se u rukopisu Gazi Husrev-begove biblioteke, R 2763, na fol. 28a, nalaze

5 Salih Trako i Lejla Gazić, *Katalog rukopisa...*, 545, str. 329.

6 Alevizam predstavlja jednu od šiiskih sekti, koja, između ostalog, preferira obavljanje zajedničkih molitvi u kućama uz muziku i ples, u odnosu na džamije i veoma je blizak beктаšijsko-sufijskom učenju.

7 Termin *āl-i ābā*, (ar. آل العبا), isto što i *ahl al-kisā'* (ar. أهل الكساء) "narod (porodica) ogrtača" odnosi se na posljednjeg poslanika Muhammeda, a.s., njegovu kćerku Fatimu, njegovog amidžića i zeta Aliju, r.a., i njegova dva unuka Hasana i Husejna. Zbog toga se često uz navedenu sintagmu koristi i riječ *ḥāmis* "pet". Izvor ovakvog vjerovanja su poznata dva hadisa. Jedno od temeljnih šiitskih učenja o *imametu* zasniva se na tome da potomcima poslanika Muhammeda, a.s., pripada duhovno vodstvo u muslimanskom društvu. Potomstvo Muhammeda, a.s., prema šiiskom učenju, definira se kao *ahl-al-bayt* "narod (porodica) kuće" a odnosi se na porodicu Muhammeda, a.s.

dva stiha na turskom jeziku sa potpisom Muḥammad (Meḥmed) Sa'īd a kao vlasnik istoga rukopisa na fol. 1a navodi Muḥammad (Meḥmed) Sa'īd Hūmārī-zāde (محمد سعيد خوماري زاده).

U prilog ovoj tezi ide i činjenica da su dvije pjesme u kojima se spominju Sarajevo i Bosna posvećene najvjerovatnije sarajevskom muftiji (Sejid Mehmed) Šakir-efendiji (Ćesriji), koji je živio (bio muftija 1218/1803 - 1242/1826, um. 1248/1832)⁸ kada je živio i navedeni Mehmed Seid. Da je Mehmed Seid živio u vrijeme navedenog muftije može se zaključiti i iz bilješke koju navodi Kadić (XXI, 126) u kojoj Kadić bilježi smrt supruge umrlog Mehmeda Seida Hajrića (Ḥayrī-zāde), Hatidža-hanume koja je umrla 16. redžeba 1247/20. decembra 1831. godine i pokopana na groblju Alifakovac pored sinova Ibrahima Edhema (Ibrāhīm Adham) i Abdulaha Akifa ('Abduhu 'Ākif).⁹ Zahvaljujući vakufnami kćerke Mehmeda Seida Homarije, Fatime Kanite (Fāṭima Qānita), znamo da je ime oca Mehmeda Seida bilo Ali-efendija ('Alī-efendī).¹⁰

Međutim, prema bilješci u rukopisu Gazi Husrev-begove biblioteke R 5390, na fol. 104a, Mehmed Seid Hajrić umro je 17. muḥarrama 1226/11. februara 1811. godine, dok je, prema hronogramu u ovoj medžmui, Mehmedu Seidu 1235/1819. godine rođen sin, što znači da je najmanje godinu dana ranije bio živ, odnosno poslije 1226/1811. godine. U ovome slučaju moguće je da je pogrešno naveden datum smrti Homarije, ili da je greška u ovome datumu (npr. umjesto 1226. da je 1236. godina, zato što se brojke 2 i 3 u rukopisima slično pišu i zbog toga često prave greške u njihovoj identifikaciji) ili se, na kraju, radi o sasvim drugoj osobi.

Tako se na fol. 1b ove medžmue nalazi pjesma od četiri stiha. Prvi stih je zbog izlijevanja tinte teško čitljiv a posljednji glasi:

اي سعيد اولمه مغرور نو عروس عالمه فانی کیم عاقبة الباقیات الصالحت

Na istoj stranici nalaze se još dva stiha od kojih posljednji, hronogram o rođenju sina autora 1235/1819. godine, glasi:

کفت سعيد دنيايه اوغلم کلدی حوش تاريخيله سعد اشرافنده قیده کلدی محمد علميله

Na fol. 2a nalazi se pjesma od četiri stiha i jednog polustiha.

8 Mehmed Mujezinović, *Islamska epigrafika Bosne i Hercegovine*, Knjiga I, Sarajevo, 1974., str. 110; Kemura šejh Sejfuddin Fehmi bini Ali, *Sarajevske muftije od 926. - 1519. do 1334. - 1916. god.* Sarajevo, 1334. - 1916., str. 20-21; M. Mujezinović, "Stari Alifakovac", *Naše starine*, VIII, str. 132.

9 Isti podatak nalazi se i na nišanu umrle. Vidi: M. Mujezinović, *Islamska epigrafika...* str. 109-110.

10 Vidi: Rukopis Gazi Husrev-begove biblioteke, T 2552, fol.2a.

Početak:

حمد لله چون طلوع ایتدی سعادت افتاب
کتدی ظلمت کلدی پرتو بو جهانی طوتدی ناب

Završetak:

ای افندم یوز سوم در خاکپای بالرکاب

Na fol. 2a nalazi se i dova (molitva) koja se uči (izgovara) poslije tarāwīḥ-namaza u mjesecu ramađānu.

Na fol. 2b nalazi se pjesma od trinaest stihova. Ova pjesma upućena je nekom Muštafā-āgi, a u posljednjem distihu nalazi se ime pjesnika Mehmeda.

Početak:

سعادتلو صداقتلو اغای ذی شان
یعنی مصطفی اغاسردنکچدیان ایچره عیدم الاقران
برکرمکائی مروّت صاحبی ایچره جانان کان
هر کلامک مرده صد ساله ایار بخش جان

Pjesma se završava distihom:

دیدى محمد سکا کویم بردها تاریخی تام
اوله دایم هرايشك بر شاد وکام

Na fol. 3a nalazi se pjesma od trinaest stihova.

Početak:

ای محمد امتی شرعه باقر هیچ یوقمیدر
بو زمانده غیرت دین محمد یوقمیدر

Na kraju pjesme je sljedeći distih sa imenom pjesnika Mehmeda Seida:

محمد سعید این نوشتی شعر موزون بسندید
تاریخ مندمهدی کبی عدلله رشدی محمدالوزیر

Na fol. 3b nalazi se pjesma, također, od trinaest stihova.

Početak:

سعادتلو عطفوتلو مروتلو جلیل الشان
چونامداری قدیمیدن کونش کیبی ورراعیان

Završetak:

سعید سویلر بو زیر مصرعنده اولدی تاریخ دان
جمیع اول را مصالحده سکا کافی درر یز دان

Na fol. 4a - 4b nalazi se pjesma od devetnaest stihova. Pjesma je posvećena (sarajevskom?) muftiji Šakiru (Mehmed-efendiji Ćesriji?, muftiji u periodu 1218/1803 - 1242/1826).

Početak (fol. 4a):

حمدالله چون ینه ایتدی مشرف مسند فتوی را
ایلسون حق ساگه سلطانم مؤید صدراین عالی را [1]

داد حق را جاه اعطا وزیر اصف جلال
مایه عز و شرف باپایه بحت و اقبال [2]

عدلك ایامنده عالم خلقی مسرور الفواد
همتگله اولدی بوسنه سرای یوق نظیری فی البلاد [9]

قیلوپدر سرفر وقدینه انک صدره وطوی
چو ماذوناً سرای ایچره افندی شاکر ای مفتی [15]

Završetak (fol. 4b):

سعيد سويلر دعا بيزدن ديدى داخى بوتاريخى ويروب ساڭا كرم الله چو دارينده مقام عالى

Na fol. 5a - 5b nalazi se pjesma od šesnaest stihova. U ovoj pjesmi nalaze se i neki stihovi iz prethodne pjesme, među njima i prvi stih. Pjesma je, kako se vidi u pretposljednem stihu, posvećena (sarajevskom?) muftiji Šakiru (Mehmed-efendiji Ćesriji?, muftiji u periodu 1218/1803 - 1242/1826).

Završetak (fol. 5b):

كفت سعيد بو نظم رعناده دعا تاريخ تام اوله دايم هر ايشك بر شاد وكام
ديكر راهل دلر ديديلر تاريخنى داد باحى شاکر عادل اولدى مفتى
بو قصيده بولدى رونق وزن تام هم مورخ حوش حسابى ابجدى اول شد تمام
فاعلاتن فاعلاتن فاعلات سنه ۱۲۳۷

Na fol. 6a nalazi se pjesma od jedanaest stihova.

Početak:

كر تفخص (!) بيوررسك بو محبدن بر سؤال ديدة پرنم سينه پرغم جان زبون تن بيمحال

سعد اڪبر اوله بختم له محمد سعيد الاتصال بر قولق طوت دڭله نه سويلر سحر باد شمال

Završetak:

حمد لله شبه مز يوق رب العالمين دفتر جرم رسيد ايدر كرامًا كاتبين

Na fol. 6b nalazi se pjesma, također, od jedanaest stihova.

Početak:

حمد چون مبارك مطلع شدينه افتاب كتدى ظلمت چقدى پرتو طوتدى عالمى تاب

Završetak:

طالع اقبالك اولسون في كل يوم جديد عمريڭك ايامنى مز داد ايده رب مجيد

Na fol. 7a nalazi se pjesma od devet stihova.

Početak:

فضيلتو وسلطانم سخى طبعك مروتلک روا كورمه بو مظلومی چوسنده وار وفادارك

Završetak:

سعيد سويلر بهي محمد كيمه ايتدك عجب كملك بيزى اخوان ميانندن نيچون اخراج دكل ارلك

ديدم داخى بو شعرنده دعا لازم وتاريخ يك دعا دل بق بعون حق اوله مابن صداقتك

Na fol. 7b - 9a nalaze se stihovi na turskom jeziku, kraće dove (molitve), tilsumi (zapisi) i sl.

Na fol. 9b - 10a nalazi se pjesma na turskom jeziku, bez naslova od devet stihova i jednog polustiha, koju je, prema posljednjem stihu, napisao osmanski pjesnik Niyāzī Mişrī Mehmed b. 'Alī al-Malāṭī (živio 1027/1618 - 1105/1694).

Na fol. 10a – 10b nalazi se pjesma *ای اسلامبول خلقی (Ey Islāmbūl halkı)* na turskom jeziku, upućena stanovnicima Istanbula, koju je napisao pjesnik Waysī Uways b. Meḥmed Ālāṣehirī (živio 969/1561 - 1037/1627).¹¹

Na fol. 10b - 11a nalaze se sitnije bilješke na turskom jeziku, među njima i imena nekih poznatih osoba (šejhova) poginulih i pokopanih u Sarajevu i Čajniču.

Na fol. 11b - 12a nalazi se pjesma na turskom jeziku (دعاء سلطان (?)) (*Du'ā-i sulṭān*) koju je, prema posljednjem stihu, sastavio pjesnik Rušdī.

Početak (fol. 11b):

بسم له (!) ایله بدء ایده لم او شهنشاهک وصفنه ایلسون خلاق عالم عمر اقبالین مدید

Završetak (fol. 12a):

یرلره دشمنلری خاک ایده الله شهید دانه دانه یازیلن حرفلر کلوب بزم میه دیدیلر تاریخ ایچوندر رشدی بو نظم جدید

Na fol. 12a - 14b nalazi se nekoliko bilježaka astrološkog sadržaja i kraćih dova.

Na fol. 15a nalazi se dova (molitva) poznata kao دعاء شریف (*Du'ā-i šarīf*), koja se uči radi uspostavljanja ljubavi i osvajanja srdaca.

اللهم الف المحبة في قلوب بني آدم و بنات حواء صغیرهم وکبیرهم. اللهم ألف كما ألف المحبة

بین یوسف وزلیخا...

Na fol. 15b - 17a nalazi se šest dužih hronograma na turskom jeziku, napisanih povodom nastupanja nove godine u vrijeme sultana 'Abdulḥamīda II 1298/1880. godine, tj. godine njegovog stupanja na sultansko prijestolje.

سال جدید حقنه سویله کلری تاریخیدر

Nakon posljednjeg hronograma na fol. 17a nalazi se bilješka u kojoj Bajram Kalaba (Bayrām Qalāba) navodi da mu se sin Muṣṭafā rodio u petak 15. rabī' al-āḥira 1280/28. septembra 1863. godine. Bilješku je, prema prijepisu pjesme na fol. 94b, napisao njegov sin Muṣṭafā Ḥilmī. Bilješka o rođenju sina Mustafe, istom rukom prepisana, nalazi se i na fol. 18a. U njoj se navodi da je spomenuti Mustafa rođen 10. decembra (kānūn awwal) 1280/1863. godine. Godina rođenja u ovoj bilješci naknadno je prepravljena na 1276/1859. godinu.

Na fol. 17b - 18a nalaze se sitnije bilješke na turskom jeziku, uglavnom o liječenju nekih bolesti.

11 Kasim Dobrača, *Katalog arapskih, turskih i perzijskih rukopisa*, Gazi Husrev-begova biblioteka u Sarajevu, Svezak I, Sarajevo, 1963., 147/6; Fehim Nametak, *Katalog arapskih, turskih, perzijskih i bosanskih rukopisa*, Gazi Husrev-begova biblioteka u Sarajevu, Svezak IV, London-Sarajevo, 1998., 3049 i 3050.

Na fol. 18a nalazi se bilješka u kojoj Bajram Kalaba navodi da mu je sin Mehmed (Meḥmed) rođen u srijedu u vrijeme sabahskog namaza 7. ramađāna 1274/20. aprila 1858. godine. Na istoj stranici na turskom jeziku zabilježeno je da je Mehmed Kalaba umro 1332/1914. godine a na bosanskom jeziku grafitnom olovkom 4. april 1914. godina, u 58. godini života.

Na fol. 18b nalazi se pjesma koju je na turskom jeziku kao oporuku sinovima Mehmedu Šukriji (Meḥmed Šukrī) i Mustafi Hilmiji (Muṣṭafā Ḥilmī) napisao njihov otac Salih Bajram Kalaba (Şāliḥ Bayrām Qalāba) povodom smrti njihove majke Nuriya-hanume, kćerke Fatime i Osmana Spahića Bjelopoljca (Nūriyya-ḥānum bint Fāṭima wa bint ‘Uṭmān Spāhī Aqūwalı) 1286/1869. godine. Na margini rukopisa istom grafitnom olovkom latiničnim pismom napisano prezime Bujubašić, vjerovatno rođeno prezime Nuriya-hanume ili današnje prezime potomaka Osmana Spahića.

Početak:

والده لرى نفيسه نوريه حانم بنت فاطمه و بنت عثمان سپاهى اقووه لى وفاتى بيك ايكويوز سكسان
التى سنه سى ماه.

سرایلی بایرام اغانك دوكانی اوست طرفنده بولنان اوپه سنه نقل ایلدیکمک تاریخی... ۱۲۸۵

اولادلرم محمد شکري ومصطفى حلمي يتامى لره خطابا وصیتم بودرر.

بـولون دائـم حقیقته	نظر قلیل هی وصیته
ایده سیز سعی واهتمام	عمرک صرف ایت چالیشماقده
آدمه باغچلق باغلق	بودر وصیتم مطلق
وجود صحتی دیر سلطان	بدنده وار ایکن صاعلق
ایلمین بردم بنده نه کدر	کوش ایدون اولادلر ایدر پدردر
بی حوده صونگده اولننده پشمان	عزذائیل قونار باغیرلر اذل
شهرتی شانک دیننی بیقمه	هوای نفسنه بر وقت اویمه
کیندینی صاقین اولمه حرامی	شاشیرمه یولنی دوذخه کیرمه
قاله بندن یادگار	بو وصیت سیزه یازدیم
اشبو مجرم پده رینی قیل دعاله یادگار	قالمازم بن قاله حطم رودکار

راحت روحم دلده فتوحم

بنم اولادلرم

بعد اسلامی

قرت عینی قووة عینی

علمه حریص اول

قرآنی دوام اول

عزة زینی دیگله کلامی

نبی مطیح اول

کورمه لیامی

ايلمه هيچ عار	صورمقده بول يار
بيل علم تامى	اوكرنك نكيم وار
اهلك آره بول	فارسى چوق بيل
عربى عجامى	افصح ناس اول
درسنى فكر ايت	بيلديكين اوكره
حاص كرامى	ايلمه هيچ درت
حقه نياز ايت	وقت نماز ايت
كوزله امامى	خالقى تسبيح ايت
هركسه خلق ايت	اكر دادى اكر بد
اهل مرامى	ايلمه هيچ رد
بيلديكين سن ياز	اكر چوق اكر آز
اولميه عامى	آلد يكين ديمه آز
كول اولور آگله	طمله به طمله
كورمه ملامى	سوز يمى ديگله
ايويه چار اول	صالحه يار اول
بول ايونامى	ديننده وار اول
ايلاه مقرر	علم مقرر
تم كلامى	صغره محرر
	بنده صالح بىرام قلابه

Potpis "Bende-i Şālih Qalāba" je napisano rukom njegovog sina Mehmeda Qalābe.

Na istoj stranici nalazi se i Kurban-dova (قربا دعا).

Na fol. 20a nalazi se šest stihova na turskom jeziku i molitva (dova) u stihu (*Munāğāt*), također na turskom jeziku, koju je, prema bilješci na kraju, napisao Ibrāhīm Bahrām Būsnavī (Bosanac).

Početak (fol. 20a):

شكر اولسون خدایه هدايته ايردم ايمان خلقنى محقق كيدم
رسول حق رسول بلدم ايناندم اشتباهم يوق

Završetak (fol. 20a):

احد صمدسنى بلدى شريكك يوق نظيرك يوق مذنب إبراهيم ومجرم بهرام بوسنوي

Na fol. 20b - 21a nalaze se stihovi na turskom jeziku čija je tinta izbljedadjela toliko da se samo neke riječi mogu pročitati. Isto je i na fol. 21b - 22a, samo što su preko ovoga teksta na turskome jeziku ispisani recepti za liječenje nekih bolesti.

Na fol. 22b – 24b nalazi se pjesma قصيدة جفريه (*Qaṣīde-i ğifriyya*) na turskom jeziku, koju je, prema posljednjem stihu napisao pjesnik Riḍā'ī. Prije početka pjesme napisan je naslov: قصيدة جفريه.¹²

Početak (fol. 22b):

كل طون سماعك جوهر كلام   ايثار ايدسم نه اوله شاهم
عَمَّان بحره دالدم بو كزبن   برجوه درى اگلا مرام

Završetak (fol. 24b):

طا ايله ياده ايله قرارى   ميم ايله مفتوح جمله كلام
كل اي رضائى قطع ايت كلامى   عارف اولانه پس بو مقام
مستفعلاتٌ مستفعلاتٌ مستفعلاتٌ

Na fol. 24b - 25a nalaze se stihovi na turskom jeziku.

Na fol. 25b - 26a nalazi se pjesma na turskom jeziku, bez naslova, prepisana grafitnom olovkom.

Početak (fol. 25b):

پادشاه عالم ملوك عظيم   سرير سلطنت صاحب القديم

Završetak (fol. 26a):

حنكارمز دائم نصرت بولير   آل عثمان دولتى اولر شرف باب

Na fol. 26b – 27a nalazi se molitva (dova) التسخير العظيم المبارك (*at-Taṣḥīr al-‘aẓīm al-mubārak*) pomoću Božijih imena na arapskom jeziku, sa uputstvom na turskom jeziku. Navedeni naslov nalazi se na početku rasprave.

Početak (fol. 26b):

اگر ديلرسك اولو بکلرى وپادشاهلر وهواده اوچان قوشلرى وسودىكى كمسنه تسخير ايدىه سك اول
مسخر ايدىه جك كمسنه نك آدى كوره سك قاچ حرف وارد اول حروفلىرى اسم اعظمده بوله سين...

Završetak (fol. 27a):

...بحرمة هذه الأسماء الشريفة ويسر اسمك الأعظم وبحق محمد وآله أجمعين.

Raspravu je prepisao Meḥmed b. Bayrām b. Meḥmed b. Murād Abū Qalāba. Bilješka o prijepisu nalazi se na fol. 36b.

Na fol. 27a – 29a nalazi se rasprava pod naslovom أسماء الله تعالى في دعوة كبيرة (*Asmā' Allāh fi Da'wa kabīra*), na turskom jeziku, od nama nepoznatog autora, u kojoj se tumači magična moć slova u velikim Božijim imenima (ism a'zam) i imenima meleka (anđela) kada se koriste u dovi (molitvi) koja se naziva: دعوة كبيرة (*Da'wa kabīra*). Prije početka rasprave napisano je:

هذا طريق اسماء الله تعالى دعوة كبيرة بوندن اعلا يوقدر

12 Ova kasida nalazi se i u drugome rukopisu Istorijaskog arhiva Sarajeva (R 802, str. 198 - 199), nakon *Dīwāna* Ḥasana Qā'imī-efendije, um. 1103/1691-92. godine.

Početak (fol. 27a):

والأبونك شرائطى واردر صاحب دعوت اولان كمسنه اول غسل ايده وياك طونلركيه وصايم اوله
وحرام يميه وحيواناتدن پرهيزايدده...

Završetak (fol. 29a):

...بحق يا مالك افعل ما أمرتك به وأوكلك عليه بطرفة العين، العجل 3 الساعة 3 الواحاً 3.

Raspravu je prepisao Mehmed b. Bayrām b. Mehmed b. Murād Abū Qalāba. Bilješka o prijepisu nalazi se na fol. 36b.

Na fol. 29b – 36b nalazi se rasprava رسالة فرح نامه (*Risale-i Feraḥnāme*) na turskom jeziku iz astrologije o magičnoj moći slova koja se nalaze u dvadeset Božijih imena. Djelo je, prema Ḥāggī Ḥalīfi (HH II, 1253) 953/1546. godine a prema drugim izvorima, 919/1513. godine napisao Šayḥ Mağduddīn b. ‘Īsā Iliyās al-Aqḥiṣārī (um. 967/1559-60) iz Aqḥiṣāra, sandžak Šārūḥān (Turska). Djelo je poznato i pod nazivom التسخير الأكبر في علم الحرف (*at-Taṣḥīr al-akbar fi ‘ilm al-ḥarf*).¹³

Prepisao Mehmed b. Bayrām b. Mehmed b. Murād Abū Qalāba 1301/1883-84. godine. Bilješka o prijepisu nalazi se na kraju rasprave, fol. 36b.

Na fol. 36b - 37a nalazi se nekoliko wafqova, odnosno kvadratića sa upisanim brojevima i slovima koji imaju čarobnu moć liječenja određenih bolesti.

Na fol. 37b – 38a nalazi se pjesma هو دوست (*Hū dost*) na turskom jeziku, prožeta alevijsko-bektašijskim učenjem. Autor pjesme je derviš Sersem ‘Alī Bābā. Poznat je i pod imenom Ḥarabaṭī Sulṭān, umro je 977/1569-70. godine. Turbe ovoga derviša nalazi se u gradu Kalkandelenu (Qalqandalan) u Makedoniji.¹⁴ U blizini turbeta 1538. godine podignuta je i tekija. I prije početka pjesme spominje se ime ovoga derviša i grad Kalkandelen (نفسى سرسم). Ime autora nalazi se i u posljednjem stihu pjesme. Prije početka pjesme nalazi se navedeni naslov.¹⁵

13 Muṣṭafā b. ‘Abdullāh Kātib Čalabi Ḥāggī Ḥalīfi; *Kaṣf az-zunūn ‘an asāmī al kutub wa al-funūn*, al-Muğallad I-II, Istanbul, 1360/1941 - 1362/1943, II, 1253. Bursalī Mehmed Ṭāhir; *‘Oṭmanlı mü‘ellifleri*, I-III, Istanbul 1333-1342/1914-1923, I, 18. Gustav Flügel; *Die Arabischen, Persischen und Türkischen Handschriften der Kaiserlich-Königlichen Hofbibliothek zu Wien*, Bd. I-III, Wien, 1865-67, III, 1750. Charles Rieu; *Catalogue of the Turkish Manuscripts in the Bristish Museum*, London 1888, str. 240. Mustafa Jahić; *Katalog arapskih, turskih, perzijskih i bosanskih rukopisa, Gazi Husrev-begova biblioteka u Sarajevu*. Svezak XII. London - Sarajevo 1423/2003, XII, 7433/3.

14 Kalkandelen je turski naziv za grad Tetovo u Makedoniji.

15 Sadettin Nüzhet, *Bektaşî şairleri*, Devlet matbaası, Istanbul, 1930., str. 337-38.

Na fol. 38a -38b nalazi se pjesma *ولی کوردوم (Veli'yi gördüm)* na turskom jeziku, prožeta alevijsko-bektašijskim misticizmom (tašawwufom) Hadži Bektaša Velije (Hacı Bektaş Veli), osnivača bektašijskog reda, koju je napisao Kalender (Qalandar) 'Abdal (živio najkasnije u XIX stoljeću). Pjesma je poznata i pod imenom *دون گجه (Dün gece)*. Prije početka pjesme i u posljednjem stihu nalazi se ime autora pjesme.¹⁶

Na fol. 38b - 39a nalazi se pjesma *قربان بیرامی (Qurbān bayrāmi)* na turskom jeziku, prožeta misticizmom, koju je napisao pjesnik Šāhī. Pjesma se navodi i pod imenom *درت قاپو (Dört kapu)*. Prije početka pjesme i u posljednjem stihu nalazi se ime autora pjesme.¹⁷

Na fol. 39a – 39b nalazi se pjesma *چلان مرتضیٰ علیدر (Çalān Murtezā 'Alī' dir)* na turskom jeziku, prožeta alevijsko-bektašijskim misticizmom (tašawwufom). Pjesmu je, prema posljednjem stihu, napisao Šāh Īsmā'īl 'Abū al-Muzaffar b. Šayḥ Ḥaydar b. Šayḥ Ğunayd aš-Şafawī, poznat kao Šāh Īsmā'īl Ḥaṭā'ī (1487- 1524). Šāh Īsmā'īl je, inače, osnivač safavidske države u Iranu, pod čijim je vođstvom šiizam duodecimalijskog mezheba (dvanaest imama) postao zvanični mezheb u državi. Ime autora pjesme nalazi se i prije početka pjesme. Međutim u literaturi se kao autor ove pjesme navodi i Pīr Sulṭān 'Abdal, narodni turski pjesnik iz šesnaestog stoljeća.¹⁸

Na fol. 40a – 40b nalazi se pjesma *قرقلر میدانه واردم (Kırklar meydānına vardım)* na turskom jeziku, prožeta alevijsko-bektašijskim misticizmom, koju je napisao Šāh Īsmā'īl Ḥaṭā'ī (1487- 1524). Prije početka pjesme i u posljednjem stihu nalazi se ime autora pjesme.¹⁹

Na fol. 40b – 41a nalazi se pjesma *اویور ایکن اویاردیلر (Uyur iken uyardılar)* na turskom jeziku, prožeta alevijsko-bektašijskim misticizmom, koju je napisao Pīr Sulṭān 'Abdal, narodni turski pjesnik iz šesnaestog stoljeća. Prije početka pjesme i u posljednjem stihu nalazi se ime autora pjesme.

Na fol. 41a – 41b nalazi se pjesma *غیره نظر قلمه کل آدمه باق (Gayre nazar kılma gel Adem'e bak)* na turskom jeziku, prožeta alevijsko-bektašijskim misticizmom, koju je napisao pjesnik Dertlī. Prije početka pjesme i u posljednjem stihu nalazi se ime autora pjesme.

Na fol. 41b nalazi se pjesma na turskom jeziku, bez naslova, prožeta alevijsko-bektašijskim misticizmom, koju je također napisao pjesnik Dertlī. Prije početka pjesme i u posljednjem stihu nalazi se ime autora pjesme.

16 Isto, str. 191-92.

17 Isto, str. 347-48.

18 Cahit Öztelli, *Pir Sultan Abdal – Bütün Şiirleri*, Özgür Yayinlari, Onuncu Basim, Agustos 2004., str.104-106; Sadettin Nüzhet, *Bektaşî şairleri*, str. 134-35 i 163-64.

19 Sadettin Nüzhet, *Bektaşî şairleri*, str. 158-59.

Na fol. 42a - 43a nalazi se pjesma داستان آهو بابا (*Dastān-i Āhū Bābā*) na turskom jeziku prožeta alevijsko-bektašijskim učenjem, koju je napisao turski narodni pjesnik Āhū Bābā (živio u sedamnaestom stoljeću). Navedeni naslov nalazi se prije početka pjesme.²⁰

Na fol. 43b nalazi se pjesma na turskom jeziku در مقام قلندر ليزي (*Der-maqām-i qalandar Lazīzi*), koju je napisao pjesnik 'Ašiq Lazīzi. Navedeni naslov i ime autora nalaze se prije početka pjesme a ime autora i u posljednjem stihu.

Na fol. 44a -45a nalaze se kvadranti (wafqovi) sa upisanim magičnim brojevima i slovima.

Na fol. 45b - 46a nalazi se više pojedinačnih stihova i izreka na turskom jeziku. Među njima i ime "Bende-i āl-i 'abā Meḥmed Nūrī Qalāba".

Na fol. 46a nalazi se i kraća kasida na turskom jeziku od tri stiha posvećena Ḥidru (قصيدة لحضر النبي عليه الصلوة والسلام).

Na fol. 46b nalazi se pjesma na turskom jeziku od sedam stihova.

Na fol. 47a nalazi se tekst na arapskom jeziku u kojemu se slavi vjerovjesnik Muhamed (a.s.).

Na fol. 47b nalaze se krupnim slovima ispisane određene vrste ljudskih svojstava. Fol. 48a je neispisana.

Na fol. 48b nalazi se nakšibendijska ilahija.

Na fol. 49a - 51a nalazi se na turskom jeziku hronološki ispisana historija svijeta prema značajnim godinama, od poslanika Adema, a.s., do seobe poslanika Muhammeda, a.s., iz Meke u Medinu.

Na fol. 51b - 52b nalazi se pjesma داستان آهو بابا (*Dastān-i Āhū Bābā*) na turskom jeziku, prožeta alevijsko-bektašijskim misticizmom (taşawwufom), koju je napisao turski narodni pjesnik Āhū Bābā (živio u sedamnaestom stoljeću). Navedeni naslov nalazi se prije početka pjesme a ime autora i u predzadnjem stihu.

Na fol. 53a nalazi se pjesma نسيمة در مدح بكتاشيلر (*Nesīmi der medḥ beктаšīler*) na turskom jeziku u kojoj se hvali sufijsko učenje bektašijskog derviškog reda. Autor pjesme je osmanski pjesnik Sayyid 'Imāduddīn Nasīmī (pogubljen 820/1417. godine).

Na fol. 53a - 53b nalazi se pjesma pod naslovom بوسنه وي ميکويد در مدح بكتاشيلر (*Būsnavī mīkūyed der madḥ beктаšīler*) na turskom jeziku, u kojoj se hvali sufijsko učenje bektašijskog derviškog reda, koju je napisao pjesnik koji se u svojim pjesmama predstavlja samo kao Būsnavī.²¹

20 Isto, str. 11-13.

21 Isto, str. 41.

Početak (fol. 53a):

کنت کنز حجتو برهانیدر بکتاشیلر   سرّ معراج مظهری عرفانیدر بکتاشیلر
مجرد ارواح قدس رهبری ذات صفات   فقر فخری رمزینک دربانیدر بکتاشیلر

Završetak (fol. 53b):

واقف اسرار ایکن قیل بوسنه وی جانک فدا   چون شهیدی کربلا قربانیدر بکتاشیلر

Na fol. 53b - 54a nalazi se pjesma دعاسی امام (Du'ās-i imām) na turskom jeziku, prožeta alevijsko-bektašijskim misticizmom (taşawwufom), koju je napisao pjesnik Qazak 'Abdal (um.?). Ime autora nalazi se u pretposljednem stihu pjesme.

Na fol. 54a - 54b nalazi se pjesma واعظ (*Vā'iz*) na turskom jeziku, koju je u formi gazela napisao Niyāzī Mişrī Meḥmed b. 'Alī al-Malāṭī (živio 1027/1618 - 1105/1694).

Na fol. 54b - 58a nalaze se stihovi pjesnika Šamsija Tibrīzija, Wīrānija, Ğawābija, Riḏā'ija, Būsawija, Rāhija, Hālida-efendije, Rif'ata, Turābija i Šawqija.

Na kraju stihova Šamsija Tibrīzija (fol. 54b) potpisan je kao prepisivač Sarāy-Bosnali Meḥmed Nūrī Qalāba, bende-i āli 'abā.

Na fol. 56b, među poezijom navedenih pjesnika, nalaze se dva stiha sultana Sulejmana Veličanstvenog (Qānūnī), koji je pisao poeziju pod pseudonimom Muḥibbī:

خلق ایچنده معتبر بر نسنه یوق دولت کبی   اولمیه دولت جهانده بر نفس سحت کبی
کر حضور ایتمک دیلرسک هی محبی فارغ اول   اولمیه وحدت مقامی کوشنه عزلت کبی

Ispod ove pjesme potpisan je kao prepisivač Meḥmed Nūrī Qalāba.

Na fol. 58b nalazi se prigodna dova.

Fol. 59a je bez teksta.

Na fol. 59b - 60a nalazi se pjesma na turskom jeziku osmanskog pjesnika Kāzim-paše (vjerovatno Mūsā Kāzim-paša, živio 1821-1889).

Na fol. 60b nalazi se bilješka krupnim slovima ispisana iz koje se razumije da je prepisivač prethodnih tekstova Qalāba Šāliḥ Bayrām b. Qalāba al-ḥāḡḡ ḥāfiẓ Meḥmed Ḥusām i da je isti rođen 1248/1832-34. godine.

کتبه الفقیر الحقیر الضعیف القلابه صالح بایرام ابن قلابه الحاج حافظ محمد حسام (!)، غفر الله
ذنوبه وستر عیوبه فی الدنيا والآخرة یا غفور یا رحمن، باتمام سنه ۱۲۷۶. ولادتک تاریخ سنه ۱۲۴۸.

Na istome mjestu neko (vjerovatno sin Muştafā Ḥilmī) je naknadno napisao i godinu smrti Šāliḥa Bayrāma Qalābe: 1303/1885-86., da bi neko precrtao navedenu godinu a dopisao 1301/1883-84.

Na fol. 61a nalazi se prijepis pisma na turskom jeziku Topūz-bābe.

Na fol. 61b nalazi se dvanaesto poglavlje spjeva ترکیب بند (*Terkīb-i bend*), koji je napisao jedan od posljednjih turskih klasičnih pjesnika ‘Abdulḥamīd Dīyā Pāšā (um. 1295/1878).

Na fol. 62a - 63a nalazi se pjesma علكسناچ فتحی (*Aleksinac fetḥi*), u kojoj se govori o osvojenju Aleksinca u Srbiji 1292/1876. godine od strane turske vojske. Pjesmu je, prema tekstu prije početka, napisao Aḡaḡalī Muftī-zāde.

شعراى بنامدن قرق (!) اغاجلى مفتى زاده صاحب امين افنديك علكسناچ فتحنه دائر تنظيم
ايتديكى تاريخ نفيصدر (سنة ۱۲۹۲)

Početak (fol. 62a):

اي لشكرى آتش فشان	اي غازيان اي غازيان
محبوب رب انس وجان	حشود اوله سيزدن همان

Završetak (fol. 63a):

تبريکه کيت(؟) وار ای صبا	فتح علكسناچ ايچون
تاريخنى قيل آرمغان	غازيلره بر لطفلر

سنه ۱۲۹۲

Na fol. 63b - 69a nalaze se djela ترکیب بند (*Terkīb-i bend*) i ترجيع بند (*Terḡī-i bend*), izmiješanih poglavlja tako da spjev počinje osmim poglavljem djela ترکیب بند a završava prvim poglavljem spjeva ترجيع بند. Na fol. 61b nalazi se dvanaesto poglavlje spjeva ترکیب بند (*Terkīb-i bend*). Oba djela napisao je na turskom jeziku jedan od posljednjih klasičnih turskih pjesnika i pionir u približavanju zapadne kulture turskom društvu ‘Abdulḥamīd Dīyā-pāšā (um. 1295/1878) 1859. godine.

Na fol. 69b - 73a nalazi se duža pjesma na turskom jeziku pod naslovom: قصيده جفريه (*Qaṣīde-i Ğifriyya*), od nama nepoznatog autora. U pjesmi se, između ostalog, govori o borbama bosanske i austrijske vojske.

Početak (fol. 69b):

انته قیلوب جور مسکین ایلدی پایان میم	حلو تنده تاکيجه اوتورسه هجران میم
--------------------------------------	-----------------------------------

Završetak (fol. 73a):

هم رجال الله ايله حضر اوله دائم رهبرى	قنده عزم ايتسه قفادار چهار يار اوله
---------------------------------------	-------------------------------------

Na fol. 73a - 74a nalaze se dvije dove (molitve) kojima se moli za pomoć muslimanima u borbi protiv neprijatelja i nevjernika.

Na fol. 74a - 75a nalazi se dova na turskom jeziku دعاء جولیند

Na fol. 76a nalazi se ista sufijska nakšibendijska ilahija koja se nalazi i na fol. 48b.

Na fol. 77a - 80b nalazi se duža dova (molitva) sufijskog sadržaja الدور الأعلى (*Ad-Dawr al-a'lā*) koju je na arapskom jeziku napisao aš-Šayḥ al-Akbar Muḥyiddīn Abū 'Abdullāh Muḥammad b. 'Alī b. Muḥammad aṭ-Ṭā'ī al-Ḥātimī, Ibn al-'Arabī (živio 560/1166 - 638/1240). Dova je poznata i pod nazivom حزب ابن عربي (*Ḥizb Ibn 'Arabī*) i حزب العناية لمن أراد الولاية (*Ḥizb al-'ināya li man yurīd al-wilāya*).²²

Na fol. 80b - 82b nalazi se više hadisa poslanika Muhammeda, a.s.

Na fol. 83a - 84b nalaze se izvodi iz nekih djela na turskom jeziku i kraće dove (molitve).

Na fol. 85a - 85b nalazi se pjesma na turskom jeziku alevijsko-bektašijskog pjesnika Turābija ('Alī Dede, um. 1868. godine).

Na fol. 86a nalazi se jedna fetva i tri stiha na turskom jeziku.

Na fol. 86b nalazi se nabožna pjesma (ilahija).

Na fol. 86b - 87a nalaze se deset stihova na turskom jeziku.

Na fol. 87a nalazi se ilahija koju je spjevao turski sufijski pjesnik, šejh halvetijskog reda, Niyāzī Mišrī Meḥmed b. 'Alī al-Malāṭī (1027/1618 - 1105/1694).

Stranice 87b i 88a su bez teksta.

Na fol. 88b - 89b nalazi se spisak nekih poznatih bosanskih šejhova, gazija, šehida, uleme, evlija, autora i dobrotvora.

بوسنه سرايك دورن قصبه سنده واطرافلرنده زيارتگاهلری علی قدر الطاقه تحقيق ايتمش اولديغم
وبعضلرينك نام وشهرتيله برابر اشبو مجموعده عرض وبيان اولندي.

Na fol. 90a nalazi se pjesma medhija (madḥiyya) na turskom jeziku بوسنه
Bosna ehālinin haqqina medḥiye-i destāni), u kojoj se hvale stanovnici Bosne. Pjesmu je, prema uvodnom tekstu, napisao Ibrāhīm Riḍā'ī, jedan od bliskih aga Ḥekimoğlu 'Alī-pāše.²³ Pjesma se sastoji od šest stihova. Autor pjesme spominje da je više puta posjećivao Bosnu ističući da u Bosni ima mnogo dobrotvora, učenih ljudi, pisaca i šehida.

Početak (fol. 90a):

بوسنه واليسى هكيم (!) اغلى پاشانك ايچ اغالرى ايتباسندن ابراهيم رضائينك آثار وبوسنه اهالينك
حقنه مدحيه دستانيدر.

22 Muḥammad Riyāḍ al-Māliḥ; *Fihris maḥtūṭāt Dār al-kutub az-Zāhiriyya*, at-Tašawwuf, I-III, Dimašq, 1398/1978, I, 593 i 769-72; Haso Popara; *Katalog arapskih, turskih, perzijskih i bosanskih rukopisa*, Gazi Husrev-begova biblioteka u Sarajevu, Svezak XIII, London - Sarajevo, 1425/2004, 7686/7.

23 Ḥekimoğlu 'Alī-pāša bio je namjesnik u Bosni sa dva prekida u periodu 1735. - 1748. godine.

هم محققه اگلابوب دینلدیغم اوصافلری
 طاقتم یتدیغی دخی ایلدم بیانسی
 Završetak (fol. 90a):

روح اطیلرنه بر فاتحه اوقوغل وسلام
 کوش ایدن احبا اولسون شادمان
 سرایک مدحنی ایلدم بیان

Na fol. 90a - 91b nalazi se pjesma na turskom jeziku سرای بوسنه اهالینک (*Sarāy Bosna ehālinin haqqina destāni*), u kojoj se hvale stanovnici Sarajeva, među kojima se posebno ističu učeni i vrijedni ljudi te grad Sarajevo sa objektima koji se u njemu nalaze i njegovi dobrotvori, kao što su Gazi Skender-paša i Gazi Husrev-beg. Autor pjesme je Mehmed Riđā'ī Muteveliç, sin Mehmed Behdžet-efendije a unuk Muštafa-efendije. Rođen je u Sarajevu 1238/1823. godine a umro 1269/20. septembra 1853. godine. Mezar mu se nalazi do ulaza kraj munare Gazi Husrev-begove džamije. Između ostalog bio je i mutevelija Gazi Husrev-begova vakufa. Opširnu biografiju ovoga skromnog asketskog derviša nakšibendijskog reda, zbog čega je i dobio ime Riđā'ī, donosi Mehmed Handžić, zajedno sa ovom pjesmom. Međutim pjesma koju zajedno sa prijevodom navodi Handžić mnogo je kraća od pjesme u ovoj medžmui. Sastoji od sedamnaest stihova i uglavnom svi se nalaze u pjesmi od trideset stihova, koja se nalazi u ovoj medžmui, neki u nešto izmijenjenom obliku.²⁴

Početak (fol. 90a):

معدنی علم وفضائل شهر بی همتا سرای
 وطنک محافظ سن ملکک ابقاسنه
 دائم فکر ایدر خلقی سرای

Završetak (fol. 91b):

مستجاب الدعوه اولدی بویله در خلقی سرای
 صقلا دشماندن اللهی جمله بوسنه سرای

Na fol. 92a - 93a nalaze se bilješke o načinima ostvarivanja želja i potreba. Na fol. 93b - 94a nalazi se pjesma pjesnika Kāzima, ista kao i na fol. 59b - 60a.

Ispod pjesme nalazi se bilješka koju je sačinio Mehmed Nūrī Abū Qalāba b. Bayrām, u kojoj slavi i hvali Mawlānā Mehmeda Husrawa.

24 H. Mehmed Handžić, "Sarajevo u turskoj pjesmi", *Glasnik Islamske vjerske zajednice*, Broj 11 i 12, Sarajevo, studeni - prosinac 1943., God. XI, str. 273 - 276. M. Mujezinović, *Islamska epigrafika...* str. 302 - 304.

Na fol. 94b nalazi se pjesma *آتشی عشقه (Ateš-i 'aşqa)* na turskom jeziku prožeta alevijsko-bektašijskim učenjem, koju je napisao osmanski pjesnik i mistik Sayyid 'Imāduddīn Nasīmī (pogubljen 820/1417).

Pjesmu je prepisao Abū Qalāba Muṣṭafa Ḥilmī (bilješka na kraju pjesme).

Listovi 95 - 99 su bez teksta.

Na fol. 100b nalazi se pokušaj kaligrafskog izražavanja Qalābe, vlasnika ove medžmue.

Na fol. 101b nalazi se nekoliko stihova na turskom jeziku, prožetih misticizmom.

Na kraju, treba reći da je ova medžmua, s obzirom na to da se u njoj nalazi poezija nekih manje poznatih bosanskih autora, od posebnog značaja za istraživanje bosanskohercegovačke kulture baštine i kulturne povijesti u cjelini. Značaju medžmue doprinosi i činjenica da se u njoj nalaze još i pjesme čije autorstvo nismo utvrdili, ali je sasvim izvjesno da su ih napisali autori bosanskog porijekla. Posebna karakteristika ove medžmue je i u tome što značajnom zastupljenošću poezije alevijsko-bektašijskog učenja pokazuje i na postajanje pristalica takvoga učenja u Bosni i Hercegovini u navedeno vrijeme. Zbog toga ova medžmua predstavlja značajan izvor za dalja proćavanja bosanskohercegovačke kulturne baštine.

Ključne riječi: Bajram Kalaba, Mehmed Kalaba, medžmua, kulturna baština, Bosna, Sarajevo, alevijsko-bektašijsko učenje

Summary

Majmua of Bajram and Mehmed Kalaba from Sarajevo

Majmua (maǧmū') as a specific type of manuscript exists in Bosnian-Herzegovinian cultural heritage in Oriental languages. Among such manuscripts is *majmua* from the oriental collection of Historical Archive in Sarajevo registered under the number R 301. The owners and copyists of *majmua* are Bayram Salih Qalaba and his son Mehmed Nuri Qalaba from Sarajevo. *Majmua* originates from the middle of the nineteenth century.

The manuscripts of this *majmua* presents a collection of different types of poems, single verses, notes and some short treatises mainly from astrol-

ogy, written in Turkish language. Since in this *majmua* we can find poem of some Bosnian-Herzegovinian authors about which we know very little, or nothing, this *majmua* became very important for Bosnian-Herzegovinian cultural heritage. For example in this *majmua* we can find poems written in Turkish language, which is in fact will (testament) to the sons Mehmed Šukri and Mustafa Hilmi written by their father Salih Bayram Qalaba after death of their mother Nuriyya-hanim, daughter Fatima and Utman Spahić in year 1286/1869.

An important part of the *majmua* contains poetry of Ottoman authors, the followers of *alevi-bektaši* teachings. Among them is one of Bosnian author who identifies himself only as Bosnawi. The songs of this type were mainly copied by Mehmed Nuri Qalaba. Having in mind this and the fact that in a few places in his manuscript he himself signed as *Bende-i al-i ‘aba Mehmed Nuri Qalaba* “slave (the follower) of the people of robe Mehmed Nuri Kalaba”, we predict that he was the follower or sympathizer of such teachings.

This *majmua* also contains one poem in which Bosnia is praised (*Bosna ehālinin haqqina medħiye-i destāni*) in Sarajevo (*Sarāy Bosna ehālinin haqqina destāni*) and mentioned the battle between Bosnian and Austrian solders (*Qašide-i Ğifriyya*), as well as note in which some well known personalities are mentioned.

Because of that, this *majmua* as a source for future research, of its content, presents one of the crucial documents of Bosnian - Herzegovinian cultural heritage.